

The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

International Journal of Social Science

Doi number: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS1336>

Volume 6 Issue 5, p. 1105-1126, May 2013

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNDE TEFTİŞİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE BU GELİŞİM SÜRECİ İÇERİSİNDEKİ SORUNLAR*

*HISTORICAL DEVELOPMENT OF SUPERVISION IN TURKISH EDUCATION
SYSTEM AND THE PROBLEMS IN THIS COURSE OF DEVELOPMENT*

Yrd. Doç. Dr. Sevilay ŞAHİN

Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, EYTPE ABD

Arş. Gör. Zakir ELÇİÇEK

Dicle Üniv. Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü

Arş. Gör. Rasim TÖSTEN

Dicle Üniv. Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü

Abstract

The aim of this study is to eliminate deficiency of orderly history in literature related to supervision subsystem in the field of inspection of education and point out faults encountered during this process, repeated applications and problems in the system by presenting development and progression of supervision in terms of historical developments based on classification principle. In this study, historical development process of supervision in Turkish Education System is classified into two period as Ottoman and Republic period based on historical classification principle. The history of inspection of education is compiled from available resources and it is expressed chronologically from beginning to end. Application of supervision in

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

elementary, secondary and higher education is presented in a comparative way. Yearly made changes, modifications in laws and regulations related to supervision, faults and as a result abandoned applications and scientific studies are presented. In this way, the fact that former laws and regulations were repeated many times or desired things could not be achieved as intended and these could not be practiced in the field are emphasized as well as what kind of changes happen in the history of inspection are understood. With this study, it can be concluded that supervision in Turkish Educational System is in vicious circle and apart from theoretical background, faults seen at the stage of practice create a real problem. However, some suggestions are given to solve these detected problems at the result and suggestion parts of the article.

Key Words: educational supervision, supervisor, the history of supervision, regulation

Öz

Bu araştırmanın temel amacı, eğitim denetimi alanında teftiş alt sistemiyle ilgili literatürde derli toplu bir tarihçenin olmayışından kaynaklanan eksikliği gidermek ve; teftişin tarihsel gelişimi içerisindeki ilerleme ve değişimi tarihi bir sınıflamaya dayalı olarak ortaya koyarak; bu süreçte karşılaşılan aksaklıklara, tekrar edilen uygulamalara ve sistemdeki problemlere dikkat çekmektedir. Bu çalışmada Türk eğitim sisteminde teftişin tarihsel gelişim süreci genel olarak Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi olarak iki dönemde, tarihsel sınıflama esasına dayalı olarak tasnif edilmiştir. İlgili alanyazının tarandığı çalışmada, eğitim denetiminin tarihçesi mevcut ulaşılabilen kaynaklardan derlenmiş ve bir çeşit kronolojik düzen içerisinde denetim hizmetlerinin bilinen ilk başlangıcından günümüze dek derli toplu bir formda aktarılmıştır. İlköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimdeki teftiş uygulamalarıyla ilgili karşılaştırmalı bilgiler aktarılmıştır. Yıllara göre teftişle ilgili, yapılan değişiklikler ve çıkarılan yasa ve yönetmelikler; ortaya çıkan aksaklıklar dolayısıyla vazgeçilen uygulamalar ve yapılan bilimsel çalışmalar belirtilmiştir. Böylece teftişin tarihi gelişimi içerisinde nasıl bir değişim olduğu görülmekle birlikte, birçok defa önceki yasa ve yönetmeliklerin tekrar edildiği veya yapılmak istenilenlerin genellikle arzu edilen düzeyde gerçekleştirilmediği ve uygulama sahasına yansımadağı dikkati çekmektedir. Bu çalışmayla teftişin aslında kısır bir döngü sürecinde olduğu ve teorik arka plandan ziyade pratikteki aksaklıkların problem oluşturduğu görülmektedir. Bununla birlikte makalenin sonuç ve öneriler kısmında tespit edilen sorunlara yönelik çözüm önerileri getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: eğitim denetimi, müfettiş, rehberlik, denetimin tarihçesi, yönetmelik

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNDE TEFTİŞ

GİRİŞ

Denetim¹ insanoğlunun tarihi kadar eskidir. İlk çağlardan başlayarak insanın tüm yaşantısında bir denetim olayı gözlemlenebilmektedir. Toplumun diğer fertlerinin ve insanın kendi kendisinin davranışlarının denetimi, sonra yapılan iş ve işlemlerin denetimi daha sonra da kurumların ve yönetenlerin denetimine kadar uzanan bir alanda sürekli bir denetim yaşatılmıştır (Yüzgün, 1984; Akt. Sarıyar, 1997;1). Gupta (1991)'ya göre, başkaları tarafından yapılan işlerin yeniden incelenmesi olarak tanımlanan teftişin, yaklaşık 5000 yıl öncesine kadar uzandığı tahmin edilmektedir. Sharkarsky (1991)'ye göre ise teftişin kökenini Ninova kentine dayandıran (M.Ö 3000) arşiv bilgilerinin varlığından bahsedilmektedir (Yaman, 2008; 12).

Denetim örgüt eylemlerinin kabul edilen amaçlar doğrultusunda saptanan ilke ve kurallara uygun olup olmadığının anlaşılması sürecidir (Aydın, 2007;11).Eğitimde ise denetim, öğretimi gerçekleştirecek öğretmen ve denetçilerin uygulamaları hakkında ayrıntılı bilgi edinmelerine; kazandıkları bilgi ve becerilerini, okul ve sınıf ortamında yeterli düzeyde kullanabilmelerine yardım eden bir süreçtir (Can 2004; Akt. Koruç, 2005; 3).

Arapça bir kelime olan teftişin kelime anlamı ise; kontrol etmek işlerin alakalı vazifeliler tarafından iyi ve tamam yapılmasına çalışmak, sormak, ayırmak gibi anlamlara gelmektedir (Büyük Lugat, 2006).

Kamu hukukunda da teftiş şöyle tanımlanmıştır: Teftiş, bütün devlet dairelerindeki görevlilerin kanun ve nizamname hükümlerine göre, vazifelerini hakkıyla ifa edip etmediklerini, aykırı hareket ederek memuriyet vazifelerini yerine getirmede ihmal ve dikkatsizlik gösterip göstermediklerini, suiistimal yapıp yapmadıklarını belirleyerek, haklarında gereken yasal işlemlerin yürütülmesi için devlet dairelerinin teşkilat kanunlarına göre tayin edilmiş müfettişler, murakıplar veya bu işle görevlendirilmiş memurlar aracılığıyla yapılan murakabedir (Taymaz, 1997;2).

Eğitim sisteminde ise teftiş ile ilgili; tetkik, tahkik, irşat, murakabe, muayene, tahkikat, soruşturma, denetim, denetleme ve müfettişlik için ise; muin, muhakkik, murakıp, kontrolör, denetçi, denetmen, denetim elemanı gibi kavramlar kullanılmıştır (Taymaz, 1997;1).

¹ Denetim ve teftiş kelimesi aynı anlamda kullanılmaktadır. Genellikle mevzuatta ve resmi yazışmalarda teftiş kelimesi daha çok kullanılırken, akademik çalışmalarda denetim kelimesi daha çok tercih edilmektedir (Balı vd. 2007; 158). Bu durum tamamen kişisel tercihle ilgilidir. Bu çalışmada da yerine göre -genelde eski tarihlere yönelik ifadelerde teftiş; yakın dönemlere yönelik ifadelerde ise denetim kelimesi- her iki kavram da aynı anlamda kullanılmıştır.

Denetim sistemi her karmaşık örgütte vardır. Denetimin var olması örgütsel ve yönetsel bir zorunluluktur (Aydın, 2007;1). Denetim çok yönlü ve karmaşık bir süreç olmakla birlikte kurum personelinin ortak bir ürünü, görevi ve sorumluluğudur. Bundan dolayı kurumdaki tüm personelin birlikte çalışması işbirliği yapmaları ve birbirine yardım etmeleri gerekmektedir (Yıldırım ve Koçak,1994).

OSMANLI DÖNEMİ

Türk eğitim sisteminde teftiş, Osmanlı döneminden itibaren yerini almıştır. Her ne kadar teftiş hizmetlerinin ne zaman başladığı ve bu göreve vazifeli kişilere ne unvan verildiği kesin olarak bilinmese de (Taymaz, 1997; 14) Osmanlı medreseleri kendi içinde -eğitim öğretim, öğrenci alımı, asayiş ve güvenliğin sağlanması ve denetim işlerinde- özerk bir yapıya sahip olmakla birlikte merkezi otoritenin özel izni ile bu medreselerin teftiş edildiği bilinmektedir (Ulusoy, 2007; 31).

Genel olarak Osmanlı'da olarak Fatih Sultan Mehmet tarafından genel anlamda bir teftiş organı olan ve ilk denetim müessesesi olarak nitelendirilebilecek "Bakı Kulu" adında bir müessese kurulmuştur. Fatih'in üst düzey yetkilerle donattığı bu kurum tüm teftiş işlerinden sorumlu kılınmıştır (Yaman, 2008;13).

Ayrıca belirgin olarak 1557'de hazırlandığı tahmin edilen "Kanunname-i Ehl-i İlim " ismiyle Kanuni tarafından ilan edilen bir fermanla yürürlüğe giren kanunun 11. maddesinde " Ve müderrisîn (öğretmenler) dahi icâzet (diploma) virecek yazdıkları temessüklerde (açıklamalarda) okunan kitapların kemiyetinde (sayısında) ve keyfiyetinde (niteliğinde) hilaf-ı vâki' (gerçeğe aykırı) söz yazılmaya ve söylemeyeler. Sonra teftiş olunub hilaf-ı zâhir (aksi ortaya çıkarsa) olursa, itâb-ı azîme (şiddetli uyarıya) müstehak olurlar." denilmesiyle yüzeysel de olsa bir teftiş manasının bu dönemde cari olduğu görülmektedir (Akgündüz, 1992, Akt. Ulusoy, 2007, 88).

Daha derli toplu bir şekilde devletin her kademedeki okulları teftiş etmesi ise 17. yüzyıla rastlamaktadır (Karakaya, 1989; 19). 1824'te II. Mahmut'un yayınladığı bir fermanla ilköğretim zorunlu hale getirilmiş ve ilköğretimi bitirenlere mühürlü bir izin belgesi verildikten sonra çıraklığa başlayabilecekleri ifade edilmiş, bunun aksine hareket eden aileler okulun hocası veya mahallenin imamı tarafından tespit edildiğinde kadıya bildirilecektir. Kadılar da durumu araştırıp fermana uymayanları cezalandırma yoluna gideceklerdir (Akyüz, 2007;151). Görüldüğü gibi burada da okul hocaları, mahalle imamları ve kadılar dolaylı bir teftiş göreviyle yükümlü kılınmışlardır. Fakat bu ferman 1839 yılına kadar gereğince uygulanamamıştır.

Osmanlıda eğitim hizmetleri genelde vakıflar aracılığıyla yürütülmüştür. Eğitim hizmetlerinin teftişi anlamında devletin ilk adımı olarak nitelendirilebilecek iş, muhtelif vakıfların teftiş ve gözetimini bir noktadan idare etmek amacıyla 1826'da kurulan "Evkaf-ı Hümayun Nezareti (Vakıflar Genel Müdürlüğü)" olmuştur (Öztürk, 1996; 330).

1838 yılında ise mahalle mektepleri hakkında hazırlanan lahika ile bu mekteplerdeki aksaklıkların giderilmesi amaçlanmakta ve buradaki öğretmenlerin,

mesleki yeterliliğe sahip ve öğretmene mesleki anlamda katkı sağlayacak memurlar tarafından teftiş edilmeleri öngörülmektedir (Taymaz, 1997; 14).

1846 yılında Mekteb-i Umumiye Nezaretine (eğitim bakanlığı) bağlı olarak “Mekteb-i Sıbyaniye Muinliği (ilköğretim müdürlüğü)” ve “Mekteb-İ Rüşdiye Muinliği (ortaöğretim müdürlüğü) ” adıyla iki birim kurularak, teftiş görevini görecektir memurlar atanmıştır (Taymaz, 1997; 14). Ve aynı yıl “Sıbyan Mektebi (ilkokul) Hocalarına İta Olunacak (sunulacak) Talimat” isimli yönetmelikle ilk defa “Mekatib-i Muin” ifadesiyle ilkokul müfettişliğinden bahsedilmektedir (Kale, 1995, Akt. Ece, 2007; 17). Burada muin (yardımcı) kelimesinin kullanılmasıyla, müfettişin öğretmene yardım eden ve yol gösteren olarak bahsedilmesi de bu anlamda bir ilk olarak tarihe geçmiştir.

1862 yılında okulları teftiş eden memurlara ilk defa müfettiş denilmiş ve bu müfettişlere merkez ve taşra okullarını teftiş görevi verilmiştir (Taymaz, 1997; 14). Bundan sonra 1908’e kadar teftişin bir sistem olması çabaları görülmektedir (Öz, 2003;3).

1869 yılında hazırlanan “Maarif-İ Umumiye Nizamnamesi” ile ilk defa teftişin bir yönetim süreci olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır. Yine taşrada öğretim işlerinin teftiş yolu ile izlenip, denetlenmesinin de resmi görevlilerin sürekli sorumluluğuna bırakıldığı bu nizamname ile belirtilmiştir (Gündüz, 2008; 16). Böylece öğretmenlerin denetlenmesi gereken iş görenler oldukları algısı belirmektedir (Kasapçopur, 2007;187; Ece, 2007; 17). Osmanlı devleti bu dönemde yavaş yavaş sorun haline gelmeye başlayan azınlık ve yabancı okullarına da bu nizamname ile çeki-düzen vermeyi amaçlıyordu. Ve bu nizamname ile gayrimüslim okulların ders programlarının teftişine imkan sunulmuş oluyordu (Haydaroğlu, 2006; Yelkenci, 2008; 121).

Bu nizamname ile Maarif-i Umumiye nezaretine bağlı vilayet maarif meclislerinin kurulması öngörülmüştür. Bu meclislerde muhakkik ve müfettişler görevlendirilmiştir. Yetki bakımından muhakkikler müfettişlerden önce geliyordu (Yavuz, 1995; 21).

Fakat yine de bu işlerden genel anlamda, birinci derecede sorumlu kişilerin müdür ve muavinler olduğu 147. maddede şöyle ifade edilmektedir (Coşkun, 1984; 49):

“Müdür ve Muavinler mesalih-i cariyen’in tesviyesine (süre gelen işlerin dengeli yürütülmesine) ve ıslâhat-ı mukarrerenin icraat-ı fiiliyesine (kararlaştırılan düzenlemelerin uyulamaya konulmasına) ve nizamname ahkâmının (hükümlerinin) ve Maarif Nezaret-i Celilesinden (yüksek eğitim bakanlığından) alınacak talimatın tamamı-i icrasına nezaret ve dikkat etmeye memur oldukları gibi merkez-i vilâyette bulunan mektep ve kütüphaneleri ve alelhusus (özellikle) idadiye (yüksekokul) ve mekâtib-i sultaniye ve âliyeyi teftiş ve vilâyet maarifi tahsisatının karar ve nizamı dairesinde sarf ve istimaline (kullanılmasına) ve telef ve şereften vikayesine dikkat edecekler ve bu babda birinci derecede anlar mesul olacaklardır.”

Tanzimat döneminde İlköğretim ve Bakanlık Müfettişleri birlikte görev yaparken bundan sonraki dönemde Bakanlık Müfettişleri Bakanlığa İlköğretim Müfettişleri ise valiliklere bağlanmıştır (Cengiz, 1990, Akt. Sarıyar, 1997;13).

1875 yılında hazırlanan bir nizamname ile müfettişlerin öğretmenlere rehberlik ve yardım noktasında ön plana çıkması öngörülmüştür. Ayrıca rüşdiyelerde teftiş defterinin bulundurulması gerektiği ve bu defterlere müfettişlerin öğretim ve yönetime ilişkin gözlemlerinin yazılması, defterin okul müdürlüğünce saklanması ve gerektiğinde müfettişe verilmesi nizamnamede yer almıştır (Taymaz, 1997; 14).

Türk eğitim tarihinde teftişle ilgili bilinen en eski belgelerden biri olan ve 1876'da Meclis-i Maarif tarafından yayınlanan talimatta özellikle şunlar ifade ediliyordu (Akyüz, 2009; 192):

“ (Çeşitli bölgelerdeki okulları teftiş için kimlerin görevli olduğu belirtildikten sonra) Bu zatlar mektepleri haftada bir kez aşağıdaki konularda teftiş edeceklerdir. Öğretmenler, müstahdem ve öğrenciler düzenli olarak okula devam ediyorlar mı, okuldaki devam defteri muntazam tutuluyor mu? Öğrenciler iyi eğitiliyor mu? Mekteplere yabancı kişilerin girmemesine bevvablar (kapıcı) dikkat ediyor mu? Öğrencilerin mektep dışında edepsizlik yapmalarına dikkat ediliyor mu? Her gün öğrencilere dersleri tahtaya yazdırılarak isticvâb edilmelerine (cevap vermelerine) riâyet ediliyor mu? Resmen belirlenen ders ve kitaplardan başkalarının okutulması yasağına uyuluyor mu? Öğretmenler usûlüne uygun öğretim yapıyorlar mı ve içlerinde yeteneksiz olanlar var mı? Öğrencilerin akşam, evlerine gruplar halinde ve edepli gitmelerine, kimseye sarkıntılık etmeme ve lâf atmamalarına dikkat olunuyor mu? (Bu son noktanın sağlanması için öğretmenler her gün derslerden sonra öğrencilere nasihatlerde bulunacak ve hiç olmazsa haftada bir kere bevvab ya da bir öğretmen çocukların arkası sıra gidecektir...)”.

Bu talimatta görüldüğü gibi teftiş konusu gereğince ciddiye alınmış ve öğretmen, öğrenci ve memurların tümünü -okul içinde ve dışındaki sorumluluklarıyla- kapsayan bir teftiş mekanizması hedeflenmiştir.

1879 yılında Maarif-i Umumiye merkezinde biri İstanbul, biri Anadolu yakası, biri de Rumeli yakası müfettişliği olmak üzere üç tane Mekatib-i Umumiye (genel okullar) müfettişi vardır. Aynı zaman da bu müfettişlerin görev ve yetki sahaları ayrılmıştır. Bu durum, maarifte hem teftişin değerinin anlaşıldığını, hem de merkezîyetçilik fikrinin geliştiğini göstermektedir. 1881 yılında Merkez ile Taşra Teşkilâtı arasındaki kopukluk ciddi bir mesele olduğu anlaşılmış ve Taşra-Merkez arasında irtibatı sağlamak için Nezaret'teki müfettiş sayısı arttırılmıştır. 1882'de ise “Encümen-i Teftiş (teftiş komisyonu) ve Muayene Heyeti” kurularak teftişle ilgili yapı güçlendirilmiştir. Yine aynı yıl “Mekatib-i Âliye Müfettişliği (yükseköğretim müfettişliği)” kurularak ilk ve orta öğretim kurumlarından sonra yükseköğretim kurumlarının da teftiş edilmesi kararlaştırılmıştır (Coşkun, 1984; 28-29).

1884 tarihinde Mekatib-i Rüşdiye, Mekatib-i İdadiye ve kütüphaneler müfettişleri vardır. 1886 tarihli devlet salnamesinde Maarif-i Umumiye Nezareti müfettişlerinden ayrı ayrı Mekatib-i Aliye, Mekatib-i Rüşdiye ve Mekatib-i Sıbyaniye daireleri içerisinde yer aldıkları görülmektedir. 1889 tarihli salnamede ise Miele-i Gayri Müslime ve Ecnebiye Mekatib-i Aliyye (yabancı okullar, azınlıklar müfettişliği),

Mekatib-i Rüşdiye (ortaokul), Mekatib-i İdadiye (lise), Mekatib-i İbtidaiye (ilkokul), Kütüphaneler ve Matbaalar Müfettişleri; Memurin-i Teftişiyeye (teftiş memurları) başlığı altında öğretim dairelerinin dışında gösterilmiştir. 1894 tarihinde ise vilayet merkezlerine müfettişler atanmaya başlanmıştır. Bu tarihte müfettiş grubuna, Rumeli Vilayeti Şahanesi Maarif Müfettişi adıyla bir müfettişlik daha eklenmiştir (Su, 1974, Akt. Buluç, 1997; 4).

1896'da Encümen-i Teftiş ve Muayene Heyetinin üstünde ve Maarif Nazırına bağlı olmak üzere padişahın isteğiyle "Tetkik-i Müellefât (okutulacak kitapları inceleyecek bir komisyon)" kurulmuştur. Ayrıca aynı yıl 13 Aralık 1896 tarihinde "Vilâyet Maarif Müdürlerinin Vazifeleri"ni belirten yönetmelik ilan edilerek teftişle ilgili:

"Bütün okulların teftişi ve zararlı neşriyata meydan vermemek ve gayr-i müslim ve ecnebi mekteplerinde; ruhsatlarının olup olmadığı, tedrisatın talimatnameye uygunluğu, hocaların diplomaları, kitap dışında tedrisat ve telkinatın yapılıp yapılmadığı, ders saatlerinin durumu gibi hususların teftişi" gibi konular bu talimatnamede yerini almıştır (Coşkun, 1984; 30).

1908 yılında II. Meşrutiyetin ilanıyla bütün teftiş hizmetlerinin genel olarak "Memurin-i Teftişiyeye Dairesi" adı altında toplama çalışmaları başlamıştır (Öz, 2003; 3).

1910 yılında ilk defa "ilköğretim müfettişlerin görev ve yetkilerini belirten bir yönetmelik" "Mekatib-i İptidaiye Müfettişlerinin Vezafine Müteallik Talimat" adıyla yürürlüğe konulmuştur. Bu talimnamede teftişle ilgili öncelikle okul binalarının demirbaş eşyalarına, öğretim araç ve gereçleri ile öğretmenlerin teftişi yer almaktadır. Ayrıca ünümüzdeki Talim ve Terbiye Kurulu'nun bir benzeri olan Meclis-i Kebire-i Maarif'in (Eğitim Büyük Kurulu) onaylamadığı kitapların okutulmasının engellenmesi de müfettişlerin görevleri arasında sayılmıştır (Aydın, 2007; 143).

1911 yılında yürürlüğe konan "Maarif-İ Umumiye Nezareti Merkez Teşkilatı Hakkındaki Nizamname" ile merkez hizmetleri, idare ve teftiş diye ikiye ayrılmıştır. Müfettişlerin de orta dereceli ve yüksekokullarda görev yapmış; Türk Dili, Arap Dili, Matematik, Tabiat, Felsefe, Tarih ve Coğrafya, Öğretim Bilgisi ve Özel Eğitim Öğretmenleri arasından seçilecek olması ayrıca bir mimar ve tıp doktorunun da müfettişlere dâhil edilmesi öngörülmüştür (Unat, 1964, Akt. Taymaz, 1997; 13).

1912 yılında "Müfettiş-i Umumilik" adıyla kurulan yeni birim ile sürekli bir teftiş amaçlayan dönemin Maarif Bakanı Emrullah Efendi, müfettişlerin görevlerini de 8 maddelik bir talimatla izah etmiştir (Ergün, 1996; 65).

1913 yılında (23 Eylül) hazırlanan "Tedrisat-ı İptidaiye Kanun-u Muvakkatı" (Geçici İlköğretim Yasası) ile ilkokullarda teftişin ilköğretim müfettişleri tarafından yapılması belirtilmiştir. 1916 yılında yayınlanan talimnamede ilköğretim

müfettişlerinin bu görevi; teftiş, tahkikat (soruşturma) ve talimat ve irşad üç ana esası çerçevesinde yapmaları belirlenmiştir. Müfettişlere çok yönlü rehberlik ve teftiş sorumlulukları yükleyen bu talimatnamenin önemli ayrıntıları şöyle ifade edilmektedir (Koçer, 1974;187-188):

“Okul binaları ile okul levazımatı gibi ders araçlarıyla öğrencinin yetişme ve olgunluk derecesini kontrolle, öğrencinin sağlık durumlarıyla öğretmenlerin ders ve ahlak durumlarıyla ilgilenir ve yolsuzluk vukuunda teftiş ederek cezalandırılması ve iyi ahlakı ve derslere bağlılığı, tedris üstünlük dereceleri (üstün başarı) görülürse mükâfatlandırmak cihetine giderler. Öğrencinin devamlılığını, ekalliyet (çoğunluk) mekteplerinde Türk Dili ve Osmanlı Tarihinin ne derece önemle okutulduğunu takip ederler. İstatistiğe ait tahkikatları (çalışmaları) neticelendirirler. Mekatib-i İbtidaiyeye ait istatistik bilgileri toplarlar ve usulüne uygun cetvelini yaparak, kendi düşüncelerini de cetvele ekleyerek vakit geçirmeden bu cetvel ve bilgiyi maarif idarelerine ulaştırırlardı. Müfettişler, memuru buldukları bölgenin nüfusu, ekonomik durumu ve sosyal hayatı üzerinde gerekli bilgiyi edinerek, bu malumatı yıllık raporlarında açıklarlar. Tedrisat-ı İbtidaiye Kanunu mucibince halka dağıtılacak olan Mekatib-i İbtidaiye Masarif-i Mecburesinin (ilköğretim zorunlu giderleri) muntazam tahsil edilmesini kontrol ederler, Öğretmenlerin talim ve terbiye sahasındaki noksanlarını tamamlarlar, onlara yol gösterirler, onlara yardımcı olurlardı. Örnek dersler vererek tedris sahasında öğretmene rehberlik ederler. Beden terbiyesi ve askerlik sahasında öğrencinin gerektiği şekilde yetişmesi için öğretmene lâzım gelen direktifi verirlerdi. Müfettişler, öğretmene direktif verirlerken, onun hasiyetini kırmayacak şekilde konuşmağa mecburdurlar. Öğretmeni ayrı bir odaya çekerek münasip bir lisanla hatalarını sayar ve onları okşayarak iyi bir tâlim ve tedris yoluna girmelerini sağlarlardı. Müfettişler, vakit vakit öğretmenlere ve halka konferanslar vererek onları uyarırlardı. Müfettişler, her okulda bir kütüphane kurarak, bu kütüphaneyi halkın da istifadesine (faydalanmasına) arz etmeyi vazife bilirler. Nezaretin (bakanlığın) kabul ve tavsiye ettikleri kitaplardan gayrısının öğrenci tarafından okunmamasını, ders kitaplarının zamanında okula ulaştırılmasını sağlarlardı. Köy okullarının etrafında bahçe yapılmasını, bu müesseselerin bir okul gibi idare edilmeyerek, çocukların oyunlar ve oyuncaklar vasıtasıyla terbiye edilmesini temine çalışırlardı.”

Bu talimatnamede özellikle müfettişlerin öğretmenlere karşı olan görev, sorumluluk ve tavırlarıyla ilgili ifade edilenler dikkati çekmektedir. Günümüzde de hala aynı konuların problem oluşturması ve özellikle, teftişin rehberlik ve yol gösterme yönlerinin hep eksik kalması geçmişimizden yeterince ders çıkarmadığımızın ve teftiş konusunda değil ileriye gitmek, gerilediğimiz önemli bir göstergesidir.

1914 yılında “Maarif-i Umumiye” nezareti tarafından “Vilayet Maarif Müfettişlerinin Vazifesine Dair Talimname” adıyla bir yönetmelik çıkarılarak teftiş, soruşturma ve raporlama düzenlenmesi, evrak ve defterlerin tanzimi gibi çalışmalar esaslara bağlanmaya çalışılmış, daha sonra ise 34 (bazı kaynaklarda 44 olarak geçmektedir) madde olan bu yönetmelik yeni yönetmelik düzenlemelerine kaynaklık etmiştir. Teftişle ilgili ilk yönetmelik olma özelliğini taşıyan bu talimatnameyle müfettişlik ciddi bir kurum haline gelmiş ve il, ilçe ve bağımsız sancaklarda örgütlenme önemli bir aşamaya gelmiştir (Aytekin, 1997; 55; Öz, 2003; 3). Ayrıca bu yönetmelikle denetimin öneminin arttığı görülmektedir. Kapsamlı bir talimatname olan bu belgede şu önemli hususlara değinilmiştir (Aydın, 2007; 144):

Okulların maddi durumları yanı sıra öğrencilerin yetişme ve olgunluk düzeylerini, sağlık durumlarını kontrol etmek, öğretmenlerin derslerindeki başarılarını, ahlaki durumlarını denetlemek ve gerektiğinde ödül ve ceza gücünü kullanmak gibi görevler esas görevlerdir.

Müfettişlerin teftiş bölgelerinin nüfusu, ekonomik durumu ve yaşam biçimine ilişkin bilgileri toplamaları ve bu bilgileri yıllık raporlarında belirtmeleri gerekmektedir.

Öğretmenlerin eğitim ve öğretim alanındaki eksikliklerinin tamamlanması, örnek dersler verilmesi, rehberlik edilmesi ve müfettişlerin bunları yaparken duyarlı olmaları gereği de yönetmelikte yer almaktadır. Müfettişlik görevinin, öğretmenin onurunun korunarak yerine getirilmesi istenmekte, öğretmenin eksikleri üzerinde durulurken bire bir görüşmeler tercih edilmesi öngörülmektedir.

Öğretmenlere ve halka zaman zaman konuşmalar yaparak onları aydınlatma okullarda kitaplıklar kurmak, ders kitaplarının zamanında okullara ulaştırılmasını sağlamak gibi konular da müfettişin görevleri arasında sıralanarak; müfettişlere denetmenliğin yanı sıra bazı yöneticilik görevlerinin de yüklendiği görülmektedir.

Genel anlamda Osmanlı döneminde denetim yönetsel bir özellik taşımaktadır. Diğer bir ifadeyle öğretmenler yönetim tarafından denetlenmesi gereken iş görenler olarak görülmektedir. Fakat 1900'lerde denetimde uzmanlaşmaya yönelik adımlar atılmıştır. Bu dönemde de denetim yönetimin bir kolu olarak devam etmekle birlikte, eğitim programında yeni konuların yer almaya başlamasıyla bu anlamda mütehassıs (uzman) kişilerin bilgisine ciddi ihtiyaç duyulmuştur (Aydın, 2007; 12).

CUMHURİYET DÖNEMİ

İlk TBMM'nin açılmasından sonra 1 Mayıs 1920'de milli eğitim hizmetlerinin tümü Maarif Vekâletine verilmiştir (Taymaz, 1997; 15). Bu dönemde Maarif Vekâleti teftiş kadrosu bakan adına vazife gören 3 müfettişten müteşekkildir. Bir nevi geçiş dönemi olan 1920-1922 tarihleri arasında bu kadro görev yapmıştır (Öz, 2003; 3).

15 Temmuz – 15 ağustos 1923 tarihleri arasında ilk kez toplanan Maarif Heyeti gündemine “Teftiş Heyeti Tüzüğü” de almıştı. Ve daha önce 2 kişiden oluşan bu heyetteki sayı arttırılarak bir kurul haline getirilmiştir (Memişoğlu, 2001; 58).

Yine 1923'te “Maarif Müfettişleri Talimatnamesi” ile “İlk Tedrisat Müfettişlerinin Vazifelerine Dair Talimatname” yayınlanmıştır. Böylece müfettişlik görev ve yetkileri, teftiş esasları ve müfettişlik makamının kuruluşu ayrıntılı olarak açıklanmıştır (Taymaz, 1997; 15). Ayrıca teftiş görevi doğrudan bakanlık makamına bağlı bir müdür ve 10 müfettişten meydana gelen bir teftiş heyetine verilmekle bu kurum daha da güçlendirilmiştir. 1 Ekim 1923'e kadar teftiş makamı bir müdürlük iken bu tarihten itibaren “Maarif Vekâleti Heyet-i Teftişine Riyaseti” olarak başkanlık olmuştur (Gündüz, 2008; 16). Ayrıca “Maarif Müfettişleri Talimatnamesi” ile yapılan bir diğer değişiklik ise müfettişlerin Milli Eğitim Bakanlığı'nın tayin edeceği bölgelerde görev yapacak olmalarıdır (Öz, 2003; 4).

3 Mart 1924'te Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile tüm eğitim kurumları Maarif Vekâletine (eğitim bakanlığı) bağlanmıştır (Taymaz, 1997; 15). 1925 yılında ilk defa “Maarif Müfettişleri Kongresi” Konya'da toplanmış ve bu toplantıda “Maarif Müfettişleri Umumiyelerinin Hukuk Selahiyet ve Vazifelerine Dair Talimat (eğitim

müfettişlerinin yetki ve görevlerini” hazırlanmıştır (Öz, 2003; 4). Bu yönetmelikle tüm eğitim kurumlarını Maarif Vekili adına denetlemek üzere Müfettiş-i Umumiye ve Muavinlerinin atanması öngörülmüştür (Karagözoğlu, 1974, Akt. Taymaz, 1997;15).

1926 yılında yürürlüğe giren 789 sayılı Maarif Teşkilatı Kanunu ile Maarif Emirlikleri kurulmuş, müfettişlerin hak, yetki ve görevlerine ilişkin yönetmelik hazırlanmış ve Müfettiş-i Umumi yerine Vekalet Müfettişi unvanı kullanılmıştır. Ayrıca müfettiş muavinliği de kaldırılmıştır (Oktar, 2010; 9). Vekalet Müfettişleri de Merkez ve Mıntıka olarak ikiye ayrılmıştır. Merkez Müfettişleri de kendi içinde üç gruba ayrılmışlardır (terbiye ve tedrisat, idare, kütüphane ve müze müfettişleri). Mıntıka Müfettişleri ise kendi bölgelerindeki tüm eğitim kurumlarını teftiş etmekle görevlendirilmişlerdir (Taymaz, 1997; 13).

1927 yılında yayımlanan "İlk Tedrisat Müfettişleri Talimatnamesi" ile her ilçede en az bir ilköğretim müfettişinin bulunacağı hükmü getirilerek, ilköğretim müfettişleri için "İlk Tedrisat Müfettişleri Rehberi" çıkarılmıştır (Sağlamer 1985; 14; Akt. Söbü, 2005; 16). 1927 yılında yürürlüğe giren bu "İlköğretim Müfettişleri Yönetmeliği" denetim, öğretim ve yol gösterme, soruşturma, görevlerin yerine getiriliş biçimi ve sonuçları ile diğer konularla ilgili hükümler yer almıştır (Sarıyar, 1997; 14). Ayrıca uzun yıllar bu yönetmelikteki ölçütlere göre ilköğretim müfettişleri alım ve ataması yapılmıştır. Müfettişler bu yönetmelikteki esaslara göre görev yapmışlardır (Memişoğlu, 2001; 59).

1929 yılında ilköğretim müfettişleri için uygulama sırasında karşılaşılan güçlükleri ortadan kaldırmak, ortak bir uygulama şekli tespit etmek ve teftişin daha etkin ve verimli olmasını sağlamak amacıyla "İlk Tedrisat Müfettişleri Rehberi" isminde bir kitapçık hazırlanmıştır (Memişoğlu, 2001; 59).

1931 yılında Maarif Emirliklerinin kaldırılmasıyla Mıntıka Müfettişleri de Vekalet Müfettişi (Merkez Müfettişi) olarak görevlerine devam etmişlerdir.1933 yılında 2287 sayılı kanunla Milli Eğitim Bakanlığı örgütü genişletilerek bu kanununun 10. maddesinde Teftiş Kurulunun oluşturulması ve bu Kurulun görevleri belirlenmiştir (Öz, 2003; 4).

1938 yılında 3407 sayılı "İlk Tedrisat Müfettişlerinin Muvazene-i Umumiye İçine Alınmasına Dair Kanun" la ilköğretim müfettişleri genel bütçe içine alınmış ve müfettişler arasındaki öğrenim süresi bakımından ortaya çıkan farklılığın ortadan kaldırılması için müfettişlere "Gazi Terbiye Enstitüsü" ve yabancı ülkelerdeki benzer okullardan mezun olma şartı getirilmiştir (Başar, 2000;118; Taymaz, 1997; 16).

1945 yılında yayımlanan "İlköğretim Müfettişlerinin Staj Yönetmeliği" ile ilk defa müfettişlerin hizmet içi eğitimlerinden bahsedilmiştir (Buluç, 1997;6; Başar, 2000;118).

1949'da alınan bir kararla Bakanlık Müfettişleri bölgelere dağıtılmış fakat kısa bir süre sonra bu karar iptal edilmiştir.1950'de Bakanlık Müfettişleri Ankara İstanbul ve İzmir merkezlerinde toplanmıştır. 1954'te Milli Eğitim Bakanlığı kuruluş ve görevleri hakkındaki 2287 sayılı kanunla ilgili 4337, 4926 ve 5021 sayılı yasalarda

değişiklik yapılmasını sağlayan 6389 sayılı kanun çıkarılmıştır. Bu kanunla Bakanlık ve yabancı ülkelerdeki öğrenci müfettişlerinin atanmasıyla ilgili hükümlerle getirilmiştir (Taymaz, 1997; 16).

1961 yılında 5 Ocak 1961 gün ve 222 sayılı yasanın 23. maddesi ile “İlköğretim kurumlarının rehberlik, teftiş ve soruşturma hizmetlerini yürütmek üzere ilköğretim müfettişleri görevlendirilir” hükmü uygulanmaya başlamıştır. 1962 yılında yürürlüğe giren “İlköğretim Müfettişleri Yönetmeliğinde” ise ilköğretim müfettişlerinin görevleri kısmında; öğretmen, eğitmen ve yöneticilerin iş başında yetiştirilmeleri, mesleğe yönlendirilmeleri ve kendilerine müfettişlerin rehberlik etmesi gibi hususlara yer verilmiştir. Yine aynı yıl yapılan 7. Milli Eğitim Bakanlığı Şurasında; teftiş sisteminin öğretmeni iş başında yetiştirmeye yönelik olması, müfettişlerin gruplar halinde belli bir bölgede belli bir süre görev yapmaları ve müfettişlerin kullandıkları teftiş formlarının geliştirilmesi ve teftiş sonuçları öğretmen ve yöneticileri geliştirmeye yönelik olması görüşülmüştür (Ece, 2007; 18-19).

Ayrıca 1963'te yayımlanan “İlköğretim Müfettişliği Yönetmeliği” ile ulusal bayramların hakkıyla kutlanmasının sağlanmasının da müfettişlerin sorumluluğunda olduğu belirtilmiştir (Aydın, 2007; 146).

1967 yılında “Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Yönetmeliği” hazırlanarak yürürlüğe konulmuştur. 1967'de yürürlüğe giren yönetmeliğin 1. maddesinde Teftiş Kurulunun görevi şöyle ifade edilmektedir: “Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu, Milli Eğitim Bakanlığı'nun murakabesine tabi kurumları ve kuruluşları teftiş ve murakabe etmekle, bunlar hakkında alınması gereken tedbirlere mesnet olacak incelemeleri ve araştırmaları yapmakla, özellikle idareci, öğretmen ve memurların meslek alanında ve fikir yönünden gelişmelerini sağlayacak mesleki yardım hizmetlerini yerine getirmekle ve gerekli hallerde soruşturma yapmakla görevli bir kuruluştur.” Ayrıca bu yönetmelikte müfettişlerin teftiş görevinin yapılması sırasında göz önünde bulundurmaları gereken hususlar, eğitim öğretimde hedeflerin ne kadar gerçekleştirildiğine, Teftiş Kurulunda müfettişlerin yükümlülüklerine, teftiş hizmetlerinin başlıca çeşitlerine ve bu teftiş hizmetlerinin uygulama şekillerine ayrıntılı bir şekilde değinilmiştir (Aydın, 2007;154-158). (Bu yönetmelikte "Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Yönetmeliği'nin Üçüncü Bölüm Başlığı ile 4, 5, 6, 11, 13, 17, ve 29. maddelerinin Değiştirilmesi ve 8. maddelerinin Yürürlükten Kaldırılmasına İlişkin Yönetmelik" ile 1979 yılında değişiklikler yapılmıştır.) (Yalçınkaya, 1990; 1).

1969'da yürürlüğe giren “İlköğretim Müfettişleri Yönetmeliği” ile teftiş sisteminde “İlköğretim Müfettişleri Kurulu” adıyla yeni bir organ yer almıştır. Bu yönetmelikte müfettişin görevleri yerine kurul görevleri açıklanmaktadır. Bu görevler: a) Teftiş ve Denetleme b) Mesleki yardım ve iş başında yetiştirme c) İnceleme d) Soruşturma olarak gruplanmıştır (Koçer, 1992;187).

Bu yönetmelikte ilköğretim müfettişlerinin görevleri özetle şöyle belirtilmiştir: “İlköğretim müdürlüklerinin, resmi ve özel ilköğretim, okul öncesi eğitim, yetişkinler eğitimi kurumlarının, çocuk kitaplıklarının, her türlü kurs ve dershanelerin çalışmalarını ve bütün bu kurumlarda çalışanları teftiş etmek ve denetlemek, bu kurumlardaki görevlilerin işbaşında yetiştirilmelerine yardımcı olmak, gerekli incelemeleri yapmak ve verilecek soruşturma görevlerini yürütmektir.” 1970 yılında ise 1261 sayılı kanunla Teftiş Kurulu Başkanı Milli Eğitim Bakanlığı Şurasının tabii üyesi kılınmıştır (Taymaz, 1997; 19).

Rehberlik hizmetleriyle birlikte soruşturma işlerini de müfettişlerin yürütmesi, kendilerinden asıl beklenen mesleki yardım ve değerlendirmeyi güçleştirmesi sebebiyle 1973 yılında müfettişlerin bir kısmı yalnız soruşturma işlerine ayrılmıştır. Bu uygulama sonraki yıllarda da kısa aralıklarla sürdürülmüştür (Öz, 2003; 4).

Teftiş kurulu teftişlerde dikkate alınacak hususlardaki karmaşayı ortadan kaldırmak ve kaynak yetersizliğini gidermek için aşağıda belirtilen kitapları bastırarak müfettişlerin ve araştırmacıların istifadesine sunmuştur (Öz, 2003; 6):

1. Ders teftişlerinde dikkate alınacak esaslar (1967)
2. Adli ve idari tahkikat rehberi (1968).
3. Müessese teftişlerinde dikkate alınacak esaslar (1969).
4. İmtihan teftişlerinde dikkate alınacak esaslar (1969).
5. Orta dereceli, özel. Azınlık ve yabancı okullarda yapılacak teftiş ve soruşturmalarda dikkate alınacak esaslar (1970).

1971 – 1972 yıllarında “grupla teftiş” denemesine başlanmıştır. 1973’te ise grupla teftiş rehberi uyarınca uygulama genele yayılmıştır. 1977 – 1978 öğretim yılı sonunda grupla teftişten bakanlık emriyle vazgeçilerek bireysel teftişe dönülmüştür.

1979 – 1980 yıllarında yapılan “Bakanlık Müfettişleri Genel Kurul Toplantılarında” teftiş sisteminin bütünleştirilmesi öngörülmüş ve görüşmeler komisyon raporlarına dökülmüşse de bu çalışmalar birer yazılı kaynak olmaktan öteye gidememiştir.

1980 – 1981 Öğretim yılı başında hazırlanan grupla teftiş rehberi ile grupla teftiş yeniden uygulamaya konulmuştur (Öz, 2003; 6-7).

1981 yılında yayınlanan kanunla yükseköğretim kurumlarının denetimi Yükseköğretim Denetleme Kurulu’na verilmiştir. 6.11.1981 tarih ve 17506 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanununun 8. maddesinde Yükseköğretim Denetleme Kurulunun, Yükseköğretim Kurulu adına üniversiteleri, bağlı birimlerini, öğretim elemanlarını ve bunların faaliyetlerini gözetim ve denetim altında bulunduran, Yükseköğretim Kuruluna bağlı bir kuruluş olduğunu belirtmektedir. Yükseköğretim Denetleme Kurulunun, Yükseköğretim Kurumlarında eğitim-öğretim ve diğer faaliyetlerin, Kanun’un 4. Maddesindeki amaçlara, 5.

maddesindeki ana ilkelere ve 65. maddesinde belirli yönetmelikler ile Yükseköğretim Kurulunun belirleyeceği diğer yönetmelikler ve esaslara ve gerekli görüldüğünde diğer kanunlara uygunluğunu Yükseköğretim Kurulu adına denetlemekle görevli olduğunu belirtmektedir. Ayrıca aynı maddede “Yükseköğretim kurumlarının çalışmaları ve özlük işleri, her türlü gelir ve harcamalar, bina, dersane, araç, gereç ve diğer fiziksel kaynaklar, kantin, matbaa, yayım faaliyetleri, döner sermaye ve benzeri kuruluşları, disiplin işleri, öğrenci ile ilgili her türlü işlemler, sosyal faaliyetler, eğitim-öğretim programları dışındaki öğrenci faaliyetleri, yükseköğretim kurumlarının üniversite dışındaki kurum ve kuruluşlarla ilişkileri ile diğer her türlü faaliyet ve işlemleri ve Yükseköğretim Kuruluna bağlı birimlerin tüm çalışmaları, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığınca verilecek görev dairesinde, Kurul tarafından gözetim ve denetim altında bulundurulur.” ifadesine yer verilerek gözetim ve denetim görev ve yetki alanları ifade edilmektedir (Özmen ve Yasan, 2007; 5).

Bu kurulun üyeleri; 1) Yükseköğretim Kurulu tarafından önerilecek beş profesör üyeden, 2) Yargıtay Danıştay ve Sayıştay tarafından gösterilecek üçer aday arasından Yükseköğretim Kurulu tarafından seçilip önerilecek birer üyeden, 3) Genelkurmay Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığınca seçilecek birer üyeden oluşur (Aydın, 2007;172).

1983 yılında “Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı Denetleme Devamlı Yönergesi” adlı bir yönerge hazırlanmış ve deneme amacıyla uygulanmıştır. Bu yönergeyle 1967 yönetmeliğindeki “...resmi ve özel tüm eğitim kurumlarının ve burada görev yapan tüm öğretmenlerin denetlenmesi görevi Bakanlık Teftiş Kurulu Başkanlığının sorumluluğundadır.” Hususu yeniden ifade edilerek teyit edilmiştir. Ayrıca 1949’da başlayıp 1950’de sona eren “Teftiş Bölgeleri” uygulaması; Ankara, İstanbul, İzmir, Diyarbakır, Adana ve Erzurum illerinin teftiş merkezleri olarak belirlenmesiyle yeniden hayata geçirilmiştir. Bu merkezler arasında sıkı işbirliği ve sorumlulukların zamanında ve tam olarak yapılmasını sağlamak da Teftiş Kurulu’nun görevleri arasında belirtilmiştir (Aydın, 2007;154-157). Ancak bu uygulamadan kısa bir süre sonra vazgeçilmiştir.

1987 yılında Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından “Genel Hükümler ve Okul Denetimiyle İlgili Rapor Yazımında Uyulması Gereken Esaslar” hazırlanarak uygulamaya konulmuştur. Ayrıca dershanede çalışan öğretmen denetim raporlarının düzenlenmesiyle ilgili muhtıra hazırlanmıştır. Aynı yıl 199 madde halinde müfettişlerin teftişlerde göz önünde bulundurulması ve uyması gerekenler belirtilmiştir (Taymaz, 1997;19-20).

1990 yılında “Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Kurulu Yönetmeliği” 27.10.1990 tarih ve 20678 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Daha sonra ise 28.10.1991 tarih ve 2346 sayılı Tebliğler Dergisi’nde

yayınlanan “Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Rehberlik ve Teftiş Yönergesi” uygulamaya koyulmuştur. Bu yönetmelikle bazı önemli değişiklikler yapılmıştır. Örneğin “stajyer müfettiş” yerine “müfettiş yardımcısı” statüsü getirilmiştir. Ayrıca müfettiş ve müfettiş yardımcılarının görev alanları; ilkokullar, bağımsız ortaokullar, ilköğretim okulları, yetiştirici ve tamamlayıcı sınıf ve kurslar, özel eğitim okulları, okul öncesi eğitim kurumları başlıkları altında ayrıntılı olarak ifade edilmiştir (Madde 6). Kurulun görevleri ise genel anlamda; iş başında yetiştirme ve yapılan teftişlerin kontrolünü kapsamaktadır (Madde 27).

Bu yönetmeliğin 34. maddesinde belirtilen hususlar göz önüne alındığında klinik denetim temeline dayanan bir yol izlendiği görülmektedir. Kliniksel denetimin; gözlem öncesi görüşme, gözlem, analiz, denetim görüşmesi ve görüşme sonrası analiz aşamalarını takip eden bir denetim anlayışı benimsenmiştir.

1990 yönetmeliği ve buna bağlı yönerge teftiş hizmetlerinde çağdaşlaşma yolunda atılmış önemli bir adım olmak hasebiyle ciddiye alınmaktadır.

1992 yılında ise 12 Mayıs 1992 gün ve 21226 sayılı Resmi Gazete 'de yayınlanan 3797 sayılı Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun'un 27. maddesiyle Teftiş Kurulu Başkanlığının Bakandan alacağı emir ve onay üzerine Bakan adına; teftiş, inceleme, soruşturma gibi görevleri yapması karara bağlanmıştır.

Bu kanuna bağlı olarak 19.2.1993 gün ve 21501 sayılı Resmi Gazete' de “Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Tüzüğü” 3.10.1993 gün ve 21717 sayılı Resmi Gazete' de de “Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Yönetmeliği” yayınlanarak uygulanmaya başlanmıştır.

Bu tüzüğe göre müfettiş yardımcılığına gelmek için, ilköğretim müfettiş yardımcılarında farklı olarak (ilköğretimlerde 5 yıl öğretmenlik veya yöneticilik yapmış olmak şartı aranırken) Bakanlığa bağlı okullarda branşında en az on yıl öğretmenlik veya branşında beş yıl öğretmenlik yaptıktan sonra Bakanlık teşkilatında veya okullarda en az üç yıl yöneticilik görevi yapmış olanlardan giriş sınavında başarılı olmak şartı getirilmiştir (Madde 12).

Halen ortaöğretim kurumlarında denetim bu tüzük esaslarına dayalı olarak yürütülmektedir.

4.4.1998 gün ve 23307 sayılı Resmi Gazete' de 4359 sayılı yasayla yapılan değişiklikler yayınlanmıştır. Buna göre Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun'un 53. maddesine “İlköğretim müfettişleri yardımcılarında bu görevde 3 yıl süre görev yapmış olmak şartıyla yapılacak yeterlik sınavını başaranların ilköğretim müfettişi kadrolarına atanmaları...” hususu eklenmiştir (Madde 9).

1999'da Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği 13.8.1999 gün ve 23785 sayılı Resmi Gazete' de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Daha önceki yönetmeliğe göre çok büyük değişiklikler içermese de bazı yenilikler dikkati çekmektedir. Bu yönetmelikle “İlköğretim Müfettişleri Kurulu Başkanı” ifadesi

“İlköğretim Müfettişleri Başkanı” olarak değiştirilmiştir (Madde 28). Ayrıca bu yönetmelikle beraber eğitim öğretimle ilgili neredeyse tüm kurumların denetimi ilköğretim müfettişlerine verilerek ilköğretim müfettişlerinin görev ve yetki alanları genişletilmiştir. Bu kurumları şöyle sıralayabiliriz: a) İlköğretim okulları, b) Yetiştirici ve tamamlayıcı sınıflar ve kurslar, c) Özel eğitime muhtaç çocuklar için açılmış okullar ve sınıflar, d) Okul öncesi eğitim kurumları, uygulama sınıfları ile tamamlayıcı sınıflar ve kurslar, e) Halk eğitim merkezi ve akşam sanat okulları ile bunlara bağlı kurslar, f) Çıraklık eğitim merkezleri, g) Eğitim araçları ve donatım merkezi ve akşam sanat okulu müdürlükleri, h) Rehberlik ve araştırma merkezlerinde ve akşam sanat okulu müdürlükleri, i) Öğretmenevi ve akşam sanat okulları, öğretmenevi, lokalleri ve sosyal tesisleri, j) Milli eğitim yayınevleri, k) Sağlık eğitim merkezleri, l) Hizmet içi Eğitim Enstitüleri ve Akşam Sanat Okulları ile Hizmet içi Eğitim Merkezleri, m) Spor ve izcilik okulları, n) Gençlik ve izcilik eğitim tesisleri, o) Öğrencileri yetiştirme ve sınavlara hazırlama kursları, p) Özel öğretim kurumlarına bağlı, dersane ve okulları ile her türlü özel yaygın eğitim kursları, r) Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı Kur'an kursları, s) Dernek ve vakıflarca açılan ve Bakanlığın denetimi ve gözetimi altında bulunan gerçek ve tüzel (şirket) kişilere ait öğrenci yurtları, t) Valilikçe denetimi uygun görülen diğer okul ve kurumlar (Madde 42).

Bundan sonra Ocak 2000 tarih ve 2508 sayılı ve Şubat 2001 tarih ve 2521 sayılı Tebliğler Dergilerinde; “Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Başkanlıklarını Rehberlik ve Teftiş Yönergesi” tekrar yayınlanarak bazı küçük değişiklikler yapılmış ve teftiş formları yenilenmiştir (Madde 28).

Ayrıca 1999 yönetmeliğinde, 2005 ve 2006 (21.7.2005/25882 RG - 8.8.2006/26253 RG) yıllarında toplam 17 maddede değişiklik yapılmıştır. Bunlardan müfettişlerin akademik anlamda; hizmet içi eğitim, lisansüstü eğitim ve yurt dışı eğitimine yönelik tahşidat yapan şu madde dikkat çekmektedir (Madde 49):

“Müfettişler, meslekî bilgilerini yenilemek, geliştirmek ve uzmanlıklarını artırmak amacıyla Bakanlığın hizmet içi eğitimle ilgili mevzuatında belirtilen hedefler doğrultusunda hizmet içi eğitimine alınırlar. Görev alanına giren hizmet birimlerinin görüşü ve ilköğretim Genel Müdürlüğünün önerisi üzerine müfettişlerin, Hizmet içi Eğitim Dairesi Başkanlığınca hazırlanacak bir plân dâhilinde hizmet içi eğitim geçirilmesi esastır. Ayrıca müfettişler, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Kamu Yönetimi Lisansüstü Uzmanlık Programına alınabilir, gerektiğinde 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 78 ve 79 uncu maddeleri çerçevesinde yurt dışına gönderilebilirler.”

04.06.2010 tarihinde kabul edilen ve 13.06.2010 tarihli ve 76610 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5984 sayılı “Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile Devlet Memurları Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile “İlköğretim Müfettişi” adı “Eğitim Müfettişi”, “İlköğretim Müfettiş Yardımcısı” adı “Eğitim Müfettiş Yardımcısı” olmuş, 657 Sayılı

Devlet Memurları Kanununda Eğitim Öğretim Sınıfında yer alan hizmet sınıfı Genel İdare Hizmetleri Sınıfı olmuştur (Madde 4).

1000 olan müfettiş yardımcısı sayısı da 800'e düşürülerek diğer 200 kadro müfettiş kadrosu olarak ihdas edilmiştir.

Ayrıca daha önce beş yıl olan müfettiş yardımcılığı sınavına başvuru ön şartı "...öğretmenlikte sekiz yıl ve daha fazla hizmeti olan öğretmenler arasından yarışma sınavı ile mesleğe alınırlar." ibaresiyle sekiz yıla çıkarılmıştır (Madde 1).

24.06.2011 tarihinde Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği bazı değişiklikler yapılarak yeniden yayınlanmıştır. Bu yönetmelikle, 1999 Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır. Bu yönetmelikteki önemli değişiklikler şunlardır:

"Resmi ve özel ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin branşlarıyla ilgili soruşturmalar haricinde tüm inceleme ve soruşturma işleri eğitim müfettişlerinin görev alanına dâhil edilmiştir.

Müfettişlerin ülke genelinde dengeli dağılımının sağlanabilmesi bakımından, illerin müfettiş ihtiyacı, 250 personele bir müfettiş olacak şekilde düzenlenecektir.

Müfettişlerin, aynı ilde kesintisiz çalışma süreleri 8 yıldan fazla olmayacaktır.

Müfettiş ve müfettiş yardımcıları başka kurumlarda geçici olarak görevlendirilmeyecektir. Bakanlık merkez ve taşra teşkilatındaki geçici görevlendirmelerde Bakanlığın onayı aranacaktır.

Sınavı kazananlara verilecek eğitim süresi en az 120 saat şeklinde değişmiştir.

Müfettişler ayrıldıkları ile çok geçerli bir mazeret olmadan 8 yıl geçmediği sürece tayin isteyemeyeceklerdir.

İllerin hizmet puanları değişmiştir. Örneğin Hakkâri 18'den 32'ye yükselmiştir (Bu yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihten öncekiler eskisi gibi hesaplanmaktadır)."

Yükseköğretimde ise daha önce ifade edilen Yüksek Denetleme Kurulu ile birlikte bir diğer denetleme aracı da Akreditasyon 'dur. Akreditasyon yükseköğretim kurumunun hem kendi kendine öz değerlendirme yapmasına, hem de başka bağımsız bir kuruluş tarafından denetlenmesine imkân sağlayan bir çeşit kalite güvence sistemi olarak tanımlanabilir (Bayrak, 2008; 256). Üniversitelerin özerk yapısının da etkisiyle yükseköğretim kurumlarının denetimi konusu ciddi aksaklıklara uğramaktadır. Akreditasyon sistemi de yeterince işletilmemektedir. Dolayısıyla yükseköğretim kurumlarının denetimi ilköğretim ve ortaöğretime nispeten daha belirsiz bir durumdadır. Üniversitelerde özellikle öğretimin denetimine yönelik neredeyse hiçbir uygulamanın olmayışı ve tamamen üniversitelerin inisiyatifine bırakılmış olması, yükseköğretim kurumlarının denetimi ile ilk ve ortaöğretim kurumlarının denetiminin birbirinden tamamen ayrı değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu nedenle burada

yükseköğretimin denetimiyle ilgili sadece tarihsel süreçteki gelişmelerden ve mevcut belirgin uygulamalardan bahsedilmiş, detaylı bilgi verilmemiştir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Türk eğitim sisteminde teftiş alt sistemi eğitim tarihimiz boyunca sürekli bir gelişim meyli göstermiştir. Eğitimin istendik şekilde icra edilip edilmediğinin kontrol edilmesinin, eğitim sisteminin var oluşu kadar önem arz ettiği bir durumda, teftişin önemi elbette göz ardı edilemez.

Temelde rehberlik ve iş başında yetiştirme esasına dayanan teftiş alt sistemi, klasik yönetim düşüncesinin uzun süre hükmettiği ülkemiz eğitim sisteminde daha çok bir kontrol mekanizması görevini görmüştür. 19. yy sonlarında bir sistem olma sürecine giren teftiş alt sistemi, öğretmenlerin denetlenmesi gereken iş görenler olarak görülmesi anlayışından yola çıkarak hâkim siyasi otoritenin istekleri doğrultusunda eğitimin şekillendirilmesine hizmet etmekten öteye gidememiştir.

1913 yılında hazırlanan Geçici İlköğretim Yasası'ndan itibaren teftişle ilgili hazırlanan hemen her yasa ve yönetmelikte öğretmene rehberlik ve öğretmeni iş başında yetiştirme hususları önemle vurgulanmasına rağmen, icraatta hep kontrol hususu ön plana çıkmış ve dolayısıyla teftiş mekanizması asıl maksada hizmet etmekten hep uzakta kalmıştır. Bu problemin önemli bir sebebi de müfettişlerin aynı zamanda soruşturma işlerini de yürütüyor olmasıdır. 1973 yılında Rehberlik hizmetleriyle birlikte soruşturma işlerini de müfettişlerin yürütmesi, kendilerinden asıl beklenen mesleki yardım ve değerlendirmeyi güçleştirmesi sebebiyle müfettişlerin bir kısmı yalnız soruşturma işlerine ayrılmıştır (Öz, 2003; 4). Daha sonra bu uygulamadan vazgeçilmesine rağmen aslında bu tür bir uygulamanın isabetli olduğu görülmektedir. Çünkü bu ayrılmanın gerekliliği -yukarıda da açıklandığı gibi- Fevzi Öz (1962) ve Galip Karagözoğlu (1972) gibi araştırmacıların yaptıkları bilimsel çalışmalarla açıklanmıştır (Yalçınkaya, 1990). Soruşturma işlerinin müfettişlerden tamamen alınması şeklinde bir yol izlenerek bu problem önemli ölçüde çözüme kavuşturulabilir.

Bir diğer önemli problem ise müfettişlerin mesleki rehberlik yapma ve iş başında yetiştirme hususlarında gerekli yeterliklere sahip olmadıkları gerçeğidir. Çünkü belli bir süre öğretmenlik ve yöneticilik yapmış olmak gibi noksan kıstasların ön şart olduğu müfettişlik mesleği; hizmet içi eğitim, yurt dışı eğitimi ve lisansüstü eğitimi gibi tamamlayıcı programlarla da yeterince takviye edilmeyince ciddi sıkıntıları beraberinde getirmektedir. Oysa bu durum 1838 yılında mahalle mektepleri hakkında hazırlanan lahika ile, mahalle mekteplerindeki öğretmenlerin; mesleki yeterliliğe sahip ve öğretmene mesleki anlamda katkı sağlayacak memurlar tarafından teftiş edilmeleri ifade edilirken (Taymaz, 1997;14) müfettişlerin mesleki yeterlilik ve öğretmene rehberlik yapabilme vasıfları özellikle vurgulanarak bu hususun ehemmiyeti daha o zamandan anlaşılmıştır. Yine 1914 yılında hazırlanan bir

talimatname ile öğretmenin eğitim ve öğretim alanındaki eksiklerinin giderilmesi, gerektiğinde örnek dersler verilmesi ve bunlar yapılırken duyarlı ve öğretmenin gururunu kırmayacak bir şekilde yapılması vurgulanmıştır (Aytekin, 1997;55). Günümüzde de halen Milli Eğitim Bakanlığı tarafından müfettişlere verilen hizmet içi eğitim programlarında müfettişlere rehberlik, danışmanlık, destekleme ve öğretmeni iş başında yetiştirme anlayışını kazandıracak herhangi bir eğitim etkinliğinin yapılmadığı görülmektedir. Fakat bu problem 170 yılı aşkın bir süre üzerinden geçmesine rağmen halen problem olarak karşımıza çıkıyorsa bu anlamda eğitim sistemimizin ne kadar ciddi bir sıkıntı içerisinde olduğunu kabul etmemiz ve süratle çözümler üreterek uygulamaya koymamız gerekmektedir. Bu problemin ortadan kaldırılması için, eğitim müfettişlerinin en az yüksek lisans düzeyinde eğitim almış kişilerden seçilmesi veya belli bir süre dâhilinde yüksek lisans eğitimi almaları zorunlu kılınmalıdır. Bu anlamda özellikle eğitim yönetimi ve denetimi alanında lisansüstü eğitim imkânları artırılmalıdır. Ayrıca Türkiye’de bu alandaki lisansüstü programların içerik analizi yapılmalıdır. Çağdaş gelişmeler de dikkate alınarak beklenti ve ihtiyaçlara göre söz konusu programlar yeniden yapılandırılmalıdır (Şişman ve Turan, 2002). Her ne kadar 1999 yönetmeliğinin 49. Maddesinde 2005 yılında yapılan değişiklikle hizmet içi eğitim, lisansüstü eğitim ve yurt dışı eğitiminin gereğince yapılması ifade edilmiş ise de yine tatmin edici anlamda uygulamaya yönelik bir adım atılmamıştır. Kısa vadede ise en azından, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından müfettişlere verilen hizmet içi eğitim programlarında müfettişlere rehberlik, danışmanlık, destekleme ve öğretmeni iş başında yetiştirme konularının önemle vurgulanması ve denetimin daha çok bu yönü dikkate sunulmalıdır.

Türk eğitim sisteminde denetim birimleri çeşitlilik arz etmektedir. Özellikle birbirinin devamı niteliğinde olan ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarının denetiminin ayrı kurumlarca yapılıyor olması, üzerinde durulması icap eden bir husustur. Bu durum, denetimde iki başlılığı ve kopukluğu ortaya çıkarmasıyla çeşitli sorunların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. 1970’li yıllardan itibaren birçok araştırmacı tarafından denetimin tek çatı altında toplanması gerekliliği üzerine çalışmalar yapılmış ve bu konu tekrar tekrar dile getirilmiştir. Konuyla ilgili; Fevzi Öz (1971), Galip Karagözoğlu (1977), Kamil Su (1974), Şaduman Kapusuzoğlu (1988) gibi bu alanda söz sahibi araştırmacılar tarafından yapılan bilimsel çalışmalarla meselenin ehemmiyeti dikkate sunulmuş ve teftişin bütünleştirilmesinin gerekliliği gerekçeleriyle ortaya konulmuştur (Yalçınkaya, 1990).

Oysa 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nda Türk eğitim sistemi bir sistem bütünlüğü içinde ele alınırken (Madde 1) denetim alt sisteminin iki ayrı koldan yürütülmesi (yükseköğretimin özerk yapısından dolayı yükseköğretimi ayrı tutmak kaydıyla) ve bu iki kurum arasında -uygulamada- önemli farkların ortaya çıkması çelişkiyle birlikte önemli aksaklıkları da beraberinde getirmektedir. Mesela, ilköğretim okulları yılda bir kez teftiş edilirken, ortaöğretim kurumlarında denetimin yetersiz yapıldığı veya hiç yapılmadığı görülmektedir (Özmen ve Yasan, 2007). 1985 yılında bir dergide yayınlanan çalışmaya göre ortaöğretimde her müfettişe 300-500 civarında

öğretmen düşmekte ve 30 yılda bir defa bile teftiş edilmeden emekli olan birçok öğretmen olduğundan bahsedilmektedir (Yalçınkaya, 1990;12).

Bu hususta da iyi bir fizibilite çalışması yapılmalı ve denetim işleri tek çatı altında toplanarak daha etkili ve verimli denetim için gerekli tüm tedbirler alınmalıdır. Doğrudan Bakana bağlı ve sadece rehberlik ve danışmanlık hizmetiyle mükellef tutulacak bir müfettiş daha tarafsız, nesnel ve etkili olacaktır. Bütün bunlarla birlikte uzun vadede, Avrupa'da bazı ülkelerde olduğu gibi bağımsız denetim kurumları oluşturularak, denetim; tamamen bağımsız, nesnel ve çağdaş standartlar çerçevesinde eğitim kalitesini istendik seviyeye getirecek bir yapı haline getirilmelidir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- AKYÜZ, Y. (2007). *Türk Eğitim Tarihi*, 11. Baskı, Ankara, Pegema Yayıncılık.
- AYDIN, M. (2007). *Çağdaş Eğitim Denetimi*, 5. Baskı, Ankara, Hatiboğlu Yayınevi.
- AYTEKİN, H. (1997). *Türkiye Cumhuriyeti İle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Eğitim Sistemlerinde Müfettiş Niteliklerinin Karşılaştırılması (Ankara ve Lefkoşa İlleri Örneği)*, (Doktora Tezi), Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BALCI, A., Aydın, İ., Yılmaz, K., Memduhoğlu, H. B., Apaydın, Ç. (2007). Türk Eğitim Sisteminde İlköğretimin Yönetimi ve Denetimi: Mevcut Durum ve Yeni Perspektifler. *Türkiye'de Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Sistemi Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Özdemir, S., Bacanlı, H., Sözer, M. (Ed.). 1. Basım, Türk Eğitim Derneği, Ankara, s. 126-185.
- BAŞAR, H. (2000). *Eğitim Denetçisi*, 5. Baskı, Ankara, Pegema Yayıncılık.
- BAYRAK, C. (2008). *Türk Eğitim Tarihi Sistemi ve Okul Yönetimi*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- BULUÇ, B. (1997). Türk Eğitim Sisteminde Teftiş ve Denetim Alt Sisteminin Gelişim Süreci, *Bilgi Çağında Eğitim Dergisi*, Ekim, Kasım, Aralık, Ankara, s.27-30.
- CEYLAN, M. ve Ağaoğlu, E. (2010). Eğitim Denetçilerinin Danışmanlık Rolü ve Danışmanlık Modelleri, *İlköğretim Online*, 9(2), 541-551,
- COŞKUN, N. (1984). *Türk Milli Eğitim Sisteminde Yönetim Teşkilâtı*. (Yüksek Lisans Tezi), Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ECE, M. (2007). *İlköğretim Kurumları Kurum Teftiş Ölçütlerine İlişkin Bir Değerlendirme*. (Yüksek Lisans Tezi), Ankara, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- ERGÜN, M. (1996). *İkinci Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri (1908-1914)*, <http://www.egitim.aku.edu.tr/mesrutiyet.pdf>, Erişim Tarihi: 27 Nisan 2011.

- GÜNDÜZ, Y. (2008). *Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Sisteminin Yenilenme İhtiyacı*. (Doktora Tezi), İstanbul, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- HAYDAROĞLU, İ. (2006). *Osmanlı Devleti'nde Yabancı Okullarda Denetim ve Cumhuriyet Dönemine Yansımaları*, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/34/293.pdf>, Erişim Tarihi: 27 Nisan 2011.
- MEMİŞOĞLU, S. P. (2001). *Çağdaş Eğitim Denetimi İlkeleri Açısından İlköğretim Okullarında Öğretmen Denetimi Uygulamalarının Değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Bolu, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KARAKAYA, N. (1989). Teftiş Sisteminin Birleştirilmesi Hakkında, *Çağdaş Eğitim Dergisi*, Sayı: 140.
- KASAPÇOPUR, A. (2007). *Avrupa Birliği Ülkelerinde Eğitim Denetimi*, Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı, Ankara, rdb.meb.gov.tr/yayinlar/AB%20egitim.pdf, Erişim Tarihi: 5 Nisan 2013.
- KOÇER, H. A. (1992). *Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi*, Ankara, MEB Yayınları.
- KORUÇ, S. (2005). *İlköğretim Kurumlarına Klinik Denetim Modeli Önerisi*. (Yüksek Lisans Tezi), Kütahya, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- OKTAR, A.N. (2010). *Eğitim Denetimi Sisteminin Yasal Dayanaklara Göre Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri.
- ÖZ, F. (2003). *Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Sisteminde Teftiş*, 1. Baskı, Eskişehir, Osmangazi Üniversitesi Yayınları.
- ÖZMEN F. ve YASAN T. (2007). *Türk Eğitim Sisteminde Denetim ve Avrupa Birliği Ülkeleri İle Karşılaştırılması*, <http://www.scribd.com/doc/39848461/36-AB-ulkelerinde-denetim-Fatma-OZMEN-odendi-7-syf-204-210>, Erişim Tarihi: 27 Nisan 2011
- ÖZTÜRK, S. (1996). *Türkiye Eğitim Sisteminde Denetim ve Denetmen Yetiştirme Sürecinin Analizi*. (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi), Malatya, İnönü Üniversitesi.
- SARIYAR, Y. (1997). *İlköğretim Okullarında Branş Öğretmenlerinin Denetiminde Kullanılmakta Olan Teftiş Formunun İlköğretim Müfettişleri ve Branş Öğretmenlerince Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Elazığ, Elazığ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SÖBÜ, A. (2005). *İlköğretim Müfettişlerinin Sorunları (IV Hizmet Bölgesi Örneği)*, (Yüksek Lisans Tezi), Sivas, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- TAYMAZ, H. (1997). *Eğitim Sisteminde Teftiş, Kavramlar, İlkeler, Yöntemler*, 4. Baskı, Ankara, TAKAV Matbaası.
- ULUSOY, A. (2007). *Kuruluşundan 17. Yüzyıla Kadar Osmanlı Medreselerinde Eğitim-Öğretim Faaliyetleri*. (Yüksek Lisans Tezi), Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- YALÇINKAYA, M. (1990). , *Türk Eğitim Sisteminde Teftişin Bütünleştirilmesi*, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/510/6258.pdf>, Erişim Tarihi: 27 Nisan 2011
- YAMAN, A. (2008). *İç Denetim Modelinin Milli Eğitim Bakanlığında Benimsenme ve Uygulanabilirliğine İlişkin Yönetici ve Denetçi Görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi), Ankara, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- YAVUZ, Y. (1995). *Öğretmenlerin Denetim Etkinliklerini Klinik Denetim İlkeleri Açısından Değerlendirmeleri (İzmir Örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi), İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- YEĞİN, A. ; BADILLI, A. ; HEKİMOĞLU, İ. ve ÇALIM, İ. (2006). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lügat*, İstanbul, Sebat Basım Yayım Dağıtım.
- YELKENCİ, Ö. F. (2008). *Türk Modernleşmesinin Osmanlı Kökenleri: Sultan II. Abdülhamit Dönemi Eğitim Konuları*. (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- YILDIRIM, İ. ve KOÇAK, Ş. (1994). *Eğitim Denetiminde İlköğretim Müfettişlerinin Yetiştirilmesi ve Sorunları*, Yayınlanmamış araştırma, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır. <http://www.cu.edu.tr/insanlar/kocaks/>, Erişim Tarihi: 27 Nisan 2011.
- ŞİŞMAN, M. ve TURAN, S. (2002). *Dünyada Eğitim Yöneticisinin Yetiştirilmesine İlişkin Başlıca Yönelimler ve Türkiye İçin Çıkarılabilecek Bazı Sonuçlar*, http://www.tebd.gazi.edu.tr/arsiv/2004_cilt2/sayi_1/13-26.pdf, Erişim Tarihi:19 Aralık 2010.

YASA VE YÖNETMELİKLER

- Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Rehberlik ve Teftiş Yönergesi, *Tebliğler Dergisi Sayı No: 2521*, Şubat- 2001.
- Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Rehberlik ve Teftiş Yönergesi, *Tebliğler Dergisi Sayı No: 2508*, Ocak-2000.
- Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği, Resmi Gazete, Sayı: 23785, Ağustos-1999.

Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Kurulu Yönetmeliği, *Resmi Gazete*, Sayı: 20678, Ekim-1990.

Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Tüzüğü, *Resmi Gazete*, Sayı: 21501, Şubat-1993.

Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (3797), *Resmi Gazete*, Sayı: 21226, Mayıs-1992.

Millî Eğitim Temel Kanunu (1739), *Resmî Gazete*, Sayı: 14574, Haziran-1973.

Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kânun İle Devlet Memurları Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (5984), *Resmi Gazete*, Sayı: 27610, Haziran-2010.

14.7.1965 Tarihli ve 657 Sayılı, 8.6.1949 Tarihli ve 5434 Sayılı, 5.3.1964 Tarihli ve 439 Sayılı, 30.4.1992 Tarihli ve 3797 Sayılı, 11.10.1983 Tarihli ve 2914 Sayılı Kanunların Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması ve 5.1.1961 Tarihli ve 222 Sayılı, 24.11.1994 Tarihli ve 4048 Sayılı Kanunların Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun (4359), *Resmi Gazete*, Sayı: 23307, Nisan-1998.

Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği, *Resmi Gazete*, Sayı: 27974, Haziran -2011.